Archetype

Η αρχιτεκτονική των φαντασιώσεων

Τάσης Παπαϊωάννου - 13/06/2022

Έργα της απληστίας και της απόλυτης φαντασμαγορίας

Το τελευταίο διάστημα παρατηρούμε, ιδιαίτερα στα νότια προάστια της Αθήνας, να ξεφυτρώνουν το ένα μετά το άλλο νέα κτίρια. Παρ' όλη την οικονομική κρίση που μαστίζει την ελληνική κοινωνία, καινούριες πολυκατοικίες ορθώνονται στα ελάχιστα εναπομείναντα άχτιστα οικόπεδα των περιοχών αυτών, περιμένοντας τους νέους τους ενοίκους. Αναρωτιέται, λοιπόν, κανείς, αν τα διαμερίσματα αυτά απευθύνονται σε Έλληνες αγοραστές ή μόνο σε ευκατάστατους ξένους που έρχονται να ζήσουν στη χώρα μας.

Κι αυτό, γιατί μέσα σ' αυτές τις δύσκολες συνθήκες της οικονομικής ανέχειας, χτίζεται, σε αντίθεση με ό,τι θα περίμενε κανείς, μια αρχιτεκτονική της απληστίας και της απόλυτης φαντασμαγορίας.

Πολλά από τα νεόδμητα κτίρια που αντικρίζουμε μοιάζουν περισσότερο με τούρτες ζαχαροπλαστικής παρά με έργα αρχιτεκτονικής. Φουσκώνουν παράξενα δίχως λόγο προς διάφορες κατευθύνσεις, γεμάτα ακατανόητες και άχρηστες καμπύλες, τεράστιες δοκούς που δεν επιτελούν καμία στατική λειτουργία, λοξούς τοίχους που διαμορφώνουν αβίωτους τριγωνικούς χώρους, τεράστιες τζαμαρίες και ιδιωτικές πισίνες στους ορόφους, που μοναδικό στόχο έχουν να εντυπωσιάσουν με την αυθάδη παρουσία τους και να πωληθούν όσο το δυνατόν πιο ακριβά στον νεόπλουτο αγοραστή.

Περιτυλίγματα άσχημα και βαριά, που καμουφλάρουν μια κατά τα άλλα τρέχουσα και συμβατική κατασκευή. Μια φτηνιάρικη αντιαισθητική κατασκευή που κομπάζει επιδεικτικά, θέλοντας να εκφράσει κάτι άλλο απ' αυτό που πραγματικά είναι.

Κτίρια που, λόγω των προκλητικών και εξεζητημένων μορφών τους από τη μια και μιας δήθεν υψηλής πολυτέλειας που προσφέρουν από την άλλη, προσδοκούν να στρέψουν τα βλέμματα πάνω τους και να διαφοροποιηθούν πάση θυσία από τα γειτονικά τους. Η κραυγαλέα μορφοπλασία και η άκρατη επιδειξιομανία αποτελούν για τους σχεδιαστές τους, ως φαίνεται, εκείνον τον ισχυρό μαγνήτη που θα τραβήξει πάνω του το ενδιαφέρον των φιλόδοξων αγοραστών.

Άσπροι λείοι σοβάδες καλύπτουν, σαν σαντιγί, έναν αχταρμά από τούβλα, γυψοσανίδες, μπετόν, μεταλλικά δοκάρια που πασχίζουν να κρατήσουν όπως-όπως τις βαριές αλλοπρόσαλλες μορφές που δημιούργησαν οι μελετητές των έργων αυτών. Κατά τη φάση της κατασκευής τους, μάλιστα, φανερώνεται όλη η ψευτιά, όλο αυτό το άχρηστο υπόστρωμα που φτιάχνεται, προκειμένου να κρατήσει με άτσαλο και πρόχειρο τρόπο το βαρύγδουπο σκηνικό που τελικά θα τα καλύψει.

Σημασία δίδεται στο φανταχτερό περιτύλιγμα και όχι φυσικά στο περιεχόμενο, που κατά τα άλλα δεν προτείνει τίποτε καινούριο, ακολουθώντας, ως προς τη συνθετική και λειτουργική του δομή, κακοσχεδιασμένα στερεότυπα. Μια αρχιτεκτονική του δήθεν, καμωμένη με υλικά που θέλουν να μασκαρέψουν και να κρύψουν επιμελώς αυτό που υπάρχει από κάτω.

Επικρατεί ολοένα και περισσότερο το πομπώδες, το φανταχτερό, αυτό που θα καταφέρει να εντυπωσιάσει ένα ανικανοποίητο και αχόρταγο καταναλωτικό κοινό. Ένα κοινό που αποζητά το καινοφανές, το διαφορετικό, το αλλόκοτο. Ο καταναλωτής αγοράζει αυτό που του υποδεικνύει το ιλουστρασιόν φιγουρίνι που κρέμεται στα περίπτερα, αυτό που διαφημίζεται στις σελίδες του internet, αυτό που τον βομβαρδίζει καθημερινά από παντού και διαμορφώνει το γούστο του. Το μόνο τελικά που μοιάζει να τον ενδιαφέρει, είναι αν η μορφή του σπιτιού που θα κατασκευάσει ή τα υλικά που θα χρησιμοποιήσει, του προσφέρουν την κοινωνική ανέλιξη που επιζητά και ονειρεύεται.

Η κατοικία έτσι έχει μετατραπεί σε προϊόν προς κατανάλωση, όπως ακριβώς το καινούριο iPhone ή το νέο μοντέλο αυτοκινήτου που ο ανικανοποίητος καταναλωτής επιθυμεί διακαώς να αποκτήσει. Δεν είναι πλέον το «δοχείο ζωής», εκεί, δηλαδή, που ο άνθρωπος γεννιέται, ζει και πεθαίνει, με όλη την τραγικότητα που αυτό σημαίνει και εμπεριέχει ως ουσία, αλλά ένα ακόμη στοιχείο κοινωνικής προβολής, φιγούρας και κομπορρημοσύνης.

Οι νέοι ιδιοκτήτες-καταναλωτές επιλέγουν πλέον τα υλικά σε πανάκριβες «εκθέσεις-μπουτίκ» οικοδομικών υλικών, σύμφωνα με το τι είναι σήμερα στη μόδα, τι είναι αυτό που «φοριέται», και όχι με βάση το τι κατασκευαστικές απαιτήσεις και οικοδομικές προδιαγραφές πρόκειται να ικανοποιήσει η επιλογή τους αυτή. Από την περιβόητη «αλήθεια της κατασκευής» του μοντέρνου κινήματος, περάσαμε απότομα και αστόχαστα στο άλλο άκρο, στο τέλμα του απόλυτου ψεύδους.

Η αρχιτεκτονική με τον έναν ή τον άλλο τρόπο εκφράζει στον χώρο τη ζωή μας. Τις ιδέες μας, τις αξίες μας, τον πολιτισμό μας. Το κτισμένο περιβάλλον αναδεικνύει με αλάνθαστο τρόπο, το πώς ζούμε και συμπεριφερόμαστε, την κουλτούρα μας, τα πρότυπά μας ως κοινωνίας. Η αρχιτεκτονική δεν μπορεί να μασκαρέψει, αφού η πολιτισμική και κοινωνική της λειτουργία είναι ακριβώς να φανερώνει αυτό που τη δημιούργησε και την έκανε να υπάρξει στον χώρο και τον χρόνο. Πόσο δίκιο είχε ο Άρης Κωνσταντινίδης, όταν έλεγε: «Πες μου ποιος είσαι να σου πω πώς κτίζεις, πες μου πώς κτίζεις να σου πω ποιος είσαι».

Χτίζουμε, λοιπόν, αυτό που πραγματικά είμαστε, όσο κι αν πασχίζουμε να δείξουμε κάτι άλλο, όσο κι αν φαντασιωνόμαστε κάτι διαφορετικό απ' αυτό. Στο τέλος, θέλουμε δεν θέλουμε, με το πέρασμα του χρόνου όλα θα αποκαλυφθούν. Και το γεγονός αυτό, ας το έχουμε πάντα κατά νου οι αρχιτέκτονες, προτού τραβήξουμε την οποιαδήποτε γραμμή πάνω στο χαρτί, προτού μας συνεπάρει η μέθη της ανούσιας και ψευδεπίγραφης πρωτοτυπίας.

*Το άρθρο δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών, στις 16.05.2022